

Gerontagogika

Vzdělávání ve starším věku se tak stává nutnou podmínkou pochopení života ve stále

se měnícím světě

**Informace, které poskytují
seniorům možnost volby,
jak uspořádat svůj vlastní
život, být psychicky
vyrovnanější a
spokojenější.**

-
- × **Hodnota vzdělání a vzdělávání má svůj význam i ve stáří**
 - × Čím lépe se budeš učit, tím lépe se budeš mít
 - × **Vzdělávací dividendy**
 - × Přidaná hodnota, aplikace do praxe
 - × **Význam vzdělávání má dopad na zdraví, zejména na oblast sociálního zdraví**

-
- × Člověk stárne podobně jak žil
 - × **Spokojené stáří je odměnou, není právem**
 - × Stárnoucí intelekt nejde dostatečně ovládat
 - × Všichni staří dokázali přežít, to se jedné třetině mladých nepodaří

TEORIE ADAPTACE NA STÁŘÍ

- ✘ Potřeby praxe a demografické stárnutí
- ✘ (dnes již překonaná teorie vyproštění – stáří jako nevratný proces, pokles, rezignace na role, vztahy, společnost)
- ✘ **Sociálněgerontologické teorie**
- ✘ **Teorie sociální směny**
- ✘ **Teorie socioemocionální selektivity** (ústup z dlouhodobých cílů na emocionálně nosné vztahy)

-
- ✘ Zúžení sociálních sítí ve stáří
 - ✘ Teorie sociální směny (Bengtson, Parrott, Burgess, 1997)
 - ✘ Senioři jako aktéři
 - ✘ **Teorie selektivní optimalizace s kompenzací** (Baltes a Baltes, 1990)
 - ✘ *Tři základní strategie stárnutí – 1. selekce aktivit, 2. kompenzace, 3. optimalizace*

× Komenského „škola stáří“ – lidé se mají učit moudře využívat výsledků své práce a správně prožívat zbytek svého života

GENERATIVITA

Generativita a gerontagogika

VZTAHY MEZI DISCIPLÍNAMI

Podíl na ignorování
vzdělávacích potřeb
starších a starých lidí
měla gerontologie a
gerontopsychologie

- ✘ negativní obrazy
stáří – omezení,
nemoci, ztráty a
pasivita

- ✘ Přehodnocování
60léta –
gerontagogika –
teorie výchovy
člověka ke stáří a
ve stáří –
vzdělávací
gerontologie –
teorie a praxe
vzdělávání starší a
staré populace

GERONTAGOGIKA – MOŽNÉ OBLASTI ZÁJMU

Vztah ke gerontologii, modely úspěšného stárnutí, negativní a pozitivní změny ve stáří, aktivita a aktivizace psychických funkcí, výchova ke stáří v kontextu celoživotního vzdělávání, podmínky vzdělávání seniorů, institucionální, organizační a personální zabezpečení ve stáří, aktivizace seniorů, prevence ageismu

PRO SROVNÁNÍ GERONTOLOGIE

Teorie stárnutí, demografické a ekonomické aspekty, psychologická a psychiatrická problematika seniorů, sociální a sociologické aspekty, sociálně patologické jevy, druhý životní program, senioři v rodině, interpersonální vztahy, problematiky umírání, sociální služby pro seniory, fenomén ovdovění, truchlení a poradenská pomoc

**Studium geriatrie a
gerontologie
nepostihuje
gerontagogiku**

Specifika vzdělávání seniorů

PŘEKÁŽKY A OMEZENÍ PŘI VZDĚLÁVÁNÍ SENIORŮ

- ✘ Osvojování nových poznatků potřebuje více času
 - ✘ Nedostatečně zvládnutá strategie učení
 - ✘ Nutnost pomalejšího tempa při výuce
- ✘ Nezařazovat delší přestávky – opačný efekt než u mladších osob – zhoršení výkonu
 - ✘ **Brát ohled na fyzický a psychický stav**
- ✘ Významný je stupeň aktivity a síla motivace
 - ✘ Látka – cílevědomá a záměrná

BARIÉRY

- × **Časové** (večer, tma,..., **místní** (malé nabídky v menších obcích), **finanční** (s ohledem na situaci seniorů) – cílem je snažit se je odstraňovat

OSOBNOST LEKTORA A KOMPETENCE

- ✘ Osobnost lektora (být hodný a mluvit nahlas/?/)
- ✘ Kompetence podobné jako u ostatních cílových skupin (předmětové, didaktické, diagnostické, pedagogické.....)
- ✘ Vyvarovat se slangu, ..pojmu jako je deadline..
- ✘ *Vyvarovat se haptických projevů* (ty patří do zdravotní a sociální péče)

NEUŽÍVAT PŘÍLIŠ MNOHO CIZÍCH NÁZVŮ

- ✘ *Poznamenejme, že analýza diferenčních skóru (rozdílu hodnot pretestu a posttestu) má poněkud jiné cíle než analýza kovariance. Analýza diferenčních skóru, která je zaměřena na změnu mezi pretestem a posttestem, je jednodušší a přitom nevyžaduje žádné předpoklady o shodě regrese posttestu na pretest v jednotlivých skupinách (Hendl, 2009, 407)*

-
- × Bariéry
 - × Kvalita života seniorů

RŮZNÉ DIFERENCIAČNÍ ZNAKY A JEJICH VLIV NA VZDĚLÁVÁNÍ SENIORŮ

**Věk, zdravotní stav, fyzická a
psychická výkonnost, ale i
pohlaví, rodinná situace,
životní úroveň,
vzdělanostní úroveň,
získaný socioprofesní
status**

SUBJEKTIVNÍ PROŽÍVÁNÍ KVALITY ŽIVOTA V POSTPRODUKTIVNÍM VĚKU OVLIVŇUJÍ

- × **životní aspirace**
- × **hodnotové orientace**
- × **hodnoty spojené s kultivací člověka**
- × **Různorodost potřeb seniorů a možnost jejich uspokojování**
Potřeby fyziologické, psychické a sociální

PSYCHOLOGICKÁ TEORIE AKTIVNÍHO STÁRNUTÍ
PŘEDPOKLÁDÁ

*Především být
aktivním a
mít pocit užitečnosti*

PŘÍPRAVA NA III. VĚK

(ČÍM DELŠÍ, TÍM EFEKTIVNĚJŠÍ)

- ✘ *Odchod do důchodu – úbytek sociálních kontaktů
omezení aktivity
snížená možnost komunikace*
- ✘ Ztráta profesní role a „funkční identity“
- ✘ Role charakter „nerole“ – demoralizuje a snižuje jeho vlastní hodnotu
- ✘ **Soustředění se na novou etapu**
- ✘ **Studium jako alternativy**
- ✘ **Kroužky, činnosti,...**
- ✘ **Aktivizace na všech úrovních**
- ✘ **Dlouhodobá příprava, plány, perspektiva**

PROČ SE VZDĚLÁVAT VE III. VĚKU ?

- × pocit důstojnosti**
- × životní uspokojení**
- × začlenění do společnosti**
- × zachování fyzického a duševního zdraví**

FAKTORY OVLIVŇUJÍCÍ VZDĚLÁVÁNÍ SENIORŮ

Zájmy a záliby, motivace, dosažené vzdělání,
sociální prostředí, tvořivost a pracovní
návyky,
**společenská angažovanost, zdravotní stav,
přechod do důchodu, hledání životního
programu, vyrovnání se s krizemi,**
úroveň získávání specifických kompetencí pro
starší věk

VÝZNAM VZDĚLÁVÁNÍ VE STÁŘÍ

Funkce vzdělávání v postproduktivním věku

- × **Preventivní**

- + různá opatření – v předstihu

- × **Anticipační (předvídat)**

- + pozitivní připravenost na změny ve stylu života

- × **Rehabilitační**

- + znovuoobnovování a udržování sil

- × **Posilovací** – nejvýznamnější, rozvoj, aktivita, kultivace

- + rozvoj zájmů, potřeb a schopností

INDIVIDUÁLNÍ RADOST – DRUHÝ ŽIVOTNÍ PROGRAM

- ✘ V dobách, kdy byl přechod do důchodového věku ostrý, narazil penzionovaný člověk na prázdno (Haškovcová)
- ✘ Senioři jako pasivní a vděční příjemci laskavostí ekonomicky aktivních občanů (setkávání bývalých zaměstnanců)

ROK 1990 – POZITIVNÍ ZMĚNY

- ✘ Svaz důchodců
- ✘ Strana za životní jistoty
- ✘ **Vnímání stárnutí, jako další etapy lidského života, úvahy o naplnění „prázdných dnů seniora“**
- ✘ Podpora vzdělávacích aktivit

Nejnáročnější způsob vzdělávání
seniorů

UNIVERZITY TŘETÍHO VĚKU

-
- ✘ Snaha o vytvoření druhého životního programu pro seniory
 - ✘ **Frekventanti – ti co se chtějí dále vzdělávat nebo ti, kterým se studovat nepodařilo**
 - ✘ Důraz na medicínské, sociokulturní a sociální elementy
 - ✘ Dříve pouze vybrané přednášky, dnes i vysokoškolský diplom

VÝVOJ

- ✘ Po Toulouské iniciativě navazují další univerzity
- ✘ Nejvíce Belgie, Španělsko, Francie, Polsko...
- ✘ USA později, možnost distančních forem

VÝHODY PRO SENIORA

- × Lépe překonávají problémy v životě
 - × Méně stůňou
 - × Méně navštěvují lékaře
 - × ...
- × Rok 1993 Rok univerzit třetího věku v Evropě

ORGANIZACE

- × AIUTA (Francie)
- × UFUTA (Francie)
- × BAG (Německo)
- × U3A (Austrálie)
 - × U3TA (VB)
 - × ...
- × Asociace univerzit třetího věku
- × EFOS (Organizace studentů seniorů samotných)

U3V

- ✘ *oficiálně uznané instituce*
- ✘ *vysokoškolská úroveň v nejrůznějších oborech*
- ✘ *zaváděny podle možností vysokých škol, jednotlivých fakult a podle zájmů seniorů*
- ✘ *v České republice zákon platný od 1.7.1990 § 24 celoživotní vzdělávání*

STRUČNÁ HISTORIE

- ✘ první vznikla v roce 1973 ve Francii –
Univerzita společenských věd
v Toulouse
- ✘ cíl – vytvořit vzdělávací příležitost pro
stárnoucí a starou populaci
- ✘ v socialistických zemích – Polsko –
1975
- ✘ u nás Olomouc – 1986, Praha 1987

v současné době u nás
až 45 vysokých škol či
fakult, které mají U3V

ZÁKLADNÍ CÍLE

- ✘ *podporovat zakládání a další růst U3V na celém světě*
- ✘ *navazovat a udržovat kulturní a vědecké kontakty mezi členy*
- ✘ *podporovat navazování styků v oblasti regionálních zájmů*
 - ✘ *koordinovat činnost mezi členy, zejména vzdělávání, studium a výzkum*
 - ✘ *poskytovat členům informační služby*
- ✘ *spolupracovat s organizacemi, jejichž činnost se týká vyššího vzdělávání a životních podmínek starší generace*

V ROCE 1993 V ČR ASOCIACE U3V, ČLEN AIUTA

- ✘ V průběhu dvaceti let – různé cíle této formy vzdělávání
 - ✘ prohloubit sebepoznání
- ✘ pomoci získat nadhled, ulehčit orientaci ve stále složitější a měnící se realitě
 - ✘ sociálně psychologická funkce – kromě zachování přiměřené kvality života – prevence možného sociálního napětí mezi mladou a starší generací
- ✘ vytvářet předpoklady pro setkávání generací, výměna zkušeností, smysluplný dialog mezi generacemi

UNIVERZITA III. VĚKU MASARYKOVA UNIVERZITA

× <http://www.u3v.muni.cz/>

PŘÍKLADY DALŠÍHO VZDĚLÁVÁNÍ SENIORŮ SENIORSKÝ NULTÁK A UNIVERZITA VOLNÉHO ČASU

- ✘ V roce 1987 nebylo možné uspokojit všechny zájemce o studium – seniorský nulták
- ✘ Pražský nulták se přeměnil na Univerzitu volného času – volnější způsob studia
- ✘ Později Centrum zdravého stárnutí – mimo jiné cestovatelské aktivity,...

AKADEMIE TŘETÍHO VĚKU A KLUBY AKTIVNÍHO STÁŘÍ

- ✘ *zejména v regionech, kde nejsou vysoké školy*
 - ✘ *záštita různých organizací či institucí (Červený kříž, Akademie J.A.Komenského, Domy kultury...)*
- ✘ *vzdělávací cykly, krátkodobé programy a různé aktivity*
- ✘ *přizpůsobování obsahu místním potřebám a zájmům jednotlivců*
- ✘ *kluby – trvalejší neformální vztahy, osobní zájmy a potřeby vzájemného kontaktu*

× Pamětnice 1

× Pamětnice 2

JAK DÁL VE VZDĚLÁVÁNÍ SENIORŮ

- ✘ Pokud senior zvládá, může studovat i řádnou vysokou školu (příklady)
 - ✘ Zajímavé jsou dialogy generací (u nás nejsou tzv. Otevřené univerzity), ale obdobně zaměřené přednášky lze absolvovat na vybraných fakultách
 - ✘ Experimentální univerzita pro prarodiče a vnoučata (rok 2004, ve spolupráci s Centrem zdravého stárnutí)
 - ✘ Senioři jako dobrovolníci nebo pracující v částečném úvazku – „life qualification“

-
- × <http://www.seniorum.cz/>
 - × <http://www.seniortip.cz/>
 - × <http://www.helpnet.cz/seniori/publikace-studie-o-seniorech>
 - × <http://www.jcu.cz/public-relations/fotogalerie-1/fotogalerie/tvorive-aktivity-pro-seniory-na-zsf-ju>
 - × <http://www.cvicime.cz/cviceni-praha/cviky/vek/seniori2.html>

SHRNUTÍ

- × *nová životní perspektiva*
- × *životní pomoc*
- × *Charta práv a svobod starších lidí – Univerzita v Lovani a Centrum celoživotního vzdělávání na Svobodné univerzitě v Bruselu*
- × *generace starších není na odpočinku*
- × *učí se s druhými, pro druhé, objevuje a inovuje*
- × *nejen objekt pro pomoc, ale také zdroje, které lze rozvinout ve službě druhým*
- × **Učení ve stáří znamená duchovní potenciál, jehož je třeba využít jak ve prospěch jedince, tak společnosti**
- × *Mezinárodní den starších lidí – 1. říjen*
- × *Mezinárodní rok seniorů – 1999*
- × ***Za společnost pro všechny věkové skupiny***